

2. Бондарчук М. Т., Саморегуляція психічних станів поліцейських як умова ефективного виконання ними службових завдань. <http://www.pravoznaves.com.ua/period/article/86339/%D0%9C>

3. Клименко І. В. Психологічні засади професійної підготовки поліцейських: монографія. Харків : Фоліо. 2018. 424 с.

4. Положення про підрозділи поліції особливого призначення «Корпус оперативно-раптової дії» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1436-18>

5. Ярема Н. Ю., Пампура І.І. Психологічний аналіз професійної діяльності поліції особливого призначення. Психологічний часопис. № 5 (15) 2018. С.252-266.

6. Daniel Lee Davis. An operator's perspective on SWAT teams: the myths, realities, and what it takes. Department of Criminal Justice Texas Christian University. 2020. 85p.

Одержано 24.03.2022

УДК 159.9

Лілія Олексіївна БОНДАРЕНКО,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7975-9797>;

Ігор Володимирович ШЕЛКОШВЕЄВ,

старший викладач кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3171-1078>

ПРОСТІР АРТ-ТЕРАПІЇ ДЛЯ ЗЦІЛЕННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

У лютому 2022р. українські родини прокинулись в умовах повномасштабної війни Російської Федерації проти України. Українське суспільство було вимушено приймати цей факт, вчитися виживати і вживати заходи різної направленості негайно, без досвіду. На сьогодні понад 11 млн українців були змушені переселитися в безпечніші області країни чи за кордон. Дуже багато людей, зокрема дітей, залишаються в містах та селах, де відбуваються активні бойові дії, також перебувають в окупації, не мають змоги виїхати через загрозу життю або пошкоджену інфраструктуру.

В умовах війни діти є найвразливішою категорією населення. Психологи завжди наголошують на тому, що навіть надання інформації дітям про муки і смерть, тобто травмуючої інформації, потребує ретельного аналізу, виваженості кожного факту, врахування вікових особливостей. Наразі, десятки тисяч дітей в Україні, перебувають у тяжких фізичних умовах, недитячих соціально-психологічних кордонах, вимушено дорослішають, зазнають психічних травм, стають жертвами страшних злочинів проти людяності. До злочинів проти людяності належать тяжкі злочини по відношенню до мирного населення, такі як вбивство,

згвалтування, катування, взяття в рабство та насильницьке переселення. Факти цих злочинів як і сотні інших фактів злочинів російських окупантів проти цивільних людей, зокрема дітей України, вже виявлено.

Все більше дітей мають емоційні проблеми, знаходяться в стані афективної напруги через постійне почуття безпорадності, відсутності опори у близькому оточенні, зовнішні агресивні чинники. Все це призводить до виникнення психотравм.

Психологічною травмою (психотравмою) називають переживання невідповідності між загрозливими факторами ситуації та індивідуальними можливостями їх подолання, яке супроводжується інтенсивним страхом, гострим відчуттям безпорадності та втрати контролю когнітивними змінами та змінами у способах регуляції афектів, що спричиняє іноді тривалі фізичні, психічні та особистісні розлади [3, с. 7]. Травматичний досвід, отриманий в дитинстві, впливає на загальний розвиток дитини. Психологічна травма руйнує уявлення дитини про життя, його цінності. В результаті травми в особистості змінюється звична картина світу, зникає довіра до нього (втрата відчуття що світ безпечний та справедливий), деформується система відносин з оточуючими людьми, зникає довіра до дорослих, втрачається позитивна перспектива на майбутнє [3, с. 4].

Найчастіше серед симптомів психотравми ми спостерігаємо несподівані спогади, порушення сну, відмова від їжі, зниження пам'яті, уваги, нав'язливі думки, втрату життєвих перспектив, дратівливість, депресію, загальну тривожність, страхи, порушення спілкування, емоційні сплески, пригніченість, істерики, напади паніки, загострення емоційних чи поведінкових порушень, що були раніше, регресію, труднощі сепарації.

Зазначимо, що не всі діти одного віку однаково реагують на одну й ту саму травматичну ситуацію, її вплив може бути різним. Це залежить, зокрема, від фізичних, соціальних та психологічних особливостей дитини. Отже, і психологічна допомога має бути відповідною.

У сучасній психологічній практиці арт-терапія являється одним з дієвих методів у подоланні психотравмуючих симптомів.

Під арт-терапією, в широкому сенсі, розуміють використання всіх видів мистецтв з лікувальною, корекційною та розвиваючою метою.

До основних напрямків арт-терапії відносять: ізотерапію, ігротерапію, піскову терапію, глинотерапію та тістотерапію, казкотерапію, мандалотерапію, колажування, маскотерапію, метафоричні асоціативні карти, драматерапію, музикотерапію, мультитерапію. Це найбільш розроблений напрямок із величезною кількістю технік, прийомів, методик.

Н. Калька, З. Ковальчук пропонують арт-терапевтичні техніки роботи з емоціями та почуттями, техніки роботи з Я-концепцією, роботи з картиною світу та ціннісно-сисловою сферою, мотиваційною сферою, також техніки роботи з жіночністю та сексуальністю, зі стосунками (дитячо-батьківськими, сімейними, парними), техніки групової арт-терапії [2]. Більшість батьків самі є жертвами військових дій і потребують кваліфікованої психологічної допомоги.

Творчість спонукає не тільки до відбиття у свідомості людини навколишньої дійсності, але і надає можливості її трансформації. Арт-терапія є потужним напрямом психологічної допомоги особистості, це невербальна форма роботи, яка не має обмежень у використанні.

Н. В. Маркова вказує на те, що невербальні засоби часто є єдиною можливими для вираження і прояснення травмуючого емоційного стану. А лікувально-корекційні ефекти арт-терапії можуть проявлятися завдяки образотворчій діяльності навіть при відсутності подальшої вербалізації переживань, що пов'язано з дією цілого ряду терапевтичних чинників і механізмів (релаксація, катарсис, розвиток навичок самоорганізації та прийняття рішень, переживання інсайту і ін.) [1, с. 111].

Узагальнюючи, зазначимо, що арт-терапія є ефективним методом у роботі з людьми, що пережили травматичні події чи перебувають в ситуації невизначеності та напруги. Арт-терапевтична робота з дітьми є природною формою корекції емоційного стану, що м'яко зцілює психіку дитини, шляхом налагодження відносин із собою та світом.

Список бібліографічних посилань

1. Маркова Н. В. Можливості арт-терапії у системі комплексної допомоги дітям, які постраждали від локального військового конфлікту // Підтримка та реабілітація учасників АТО в Україні: досвід та перспективи: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. Хмельницький, 2016. С. 110-112.

2. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 232 с

3. Психологічна допомога дитині у психотравмуючій ситуації: методичний посібник. / уклад. Г.Б.Растроста. Суми. НВВ КЗ СОШПО, 2018. 64с.

Одержано 23.03.2022

УДК 111.1:172.1:159.96

Оксана Валеріївна БРУСАКОВА,

доктор юридичних наук, доцент, декан факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6522-8020>

ЕКЗИСТЕНЦІЙНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна є антропологічною катастрофою, яка призводить до дестабілізації соціальних і політичних структур держави та суспільства, поглиблення страху перед радикальним екстремізмом, тероризмом, масовими вбивствами, насиллям. Деструктивні наслідки війни актуалізують проблему безпеки особистості, основу якої становить екзистенційна безпека як базова потреба особистості, основа для переосмислення життя, усвідомлення справжніх цінностей і орієнтирів, актуалізації сил та можливостей для відновлення потенціалу в умовах війни та мирному житті. Концепт безпеки людини (human security), що ототожнює безпеку радше із людьми, ніж з територіями, із розвитком, а не із озброєнням та прагне розглядати ці питання крізь нову парадигму сталого людського розвитку, був представлений ще у Звіті з людського розвитку 1994 р., підготовленому Програмою розвитку ООН (ПРООН) [1].

Наукові дослідження екзистенційної безпеки особистості ґрунтуються на фундаментальних соціально-філософських положеннях, методологічних підходах